

Προθίεις τοίνυν τὸ προκείμενον αὐτῷ, εἶτα φανεροί, πρῶτον, διὰ λόγου, εἶτα διὰ παραδειγμάτων. Ὁ γοῦν λόγος λαμβάνεται ἐξ οὗ πρότερον εἶπεν, ὅτι ἀπόφασις ἐντίκειται κατάφασις, ἢ τοῦ αὐτοῦ κατὰ τοῦ αὐτοῦ. Λέγει τοίνυν ἐνταῦθα, ὅτι τὴν ἀπόφασιν δεῖ ἀποφάσκειν τὸ αὐτὸ κατηγορούμενον ὅπερ κατέφησεν ἢ κατάφασις, καὶ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ὑποκειμένου, εἴτε μερικόν ἐστὶ τὸ ὑποκείμενον, εἴτε καθόλου, καὶ εἴτε εἰλημμένον ὡς καθόλου, εἴτε ὡς μὴ καθόλου. Ἀλλὰ τούτο οὐκ ἐνδέχεται γίνεσθαι εἰ μὴ ἐνὶ τρόπῳ μόνον, οὕτω δηλονότι, ὥστε τὴν ἀπόφασιν ἀποφάσκειν ὅπερ κατέφησεν ἢ κατάφασις, καὶ οὐκ ἄλλο τῇ μιᾷ ἄρα καταφάσει ἀντίκειται μία μόνον ἀπόφασις. Εἶτα φανεροῦς τούτο καὶ διὰ παραδειγμάτων, καὶ πρῶτον ἐπὶ τῶν καθ' ἕκαστα προτάσεων· τῇ γὰρ ὁ Σωκράτης λευκός ἐστὶ καταφάσει μόνῃ ἀντίκειται ἢ ὁ Σωκράτης λευκός οὐκ ἔστιν, ὡς ἰδίᾳ ἐκείνης ἀπόφασις· εἴαν δ' ἄλλο τι ἀποφίση ἢ ἀπόφασις ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ, ἢ τὸ αὐτὸ ἀπ' ἄλλου, οὐκ ἔσται ἀντικείμενη, ἀλλ' ἔσται ἀπόφασις πάντῃ ἑτέρα καὶ μηδὲν ἐκείνη προσίκουσα, ὡς περ εἴαν τις λέγῃ· ὁ Σωκράτης οὐκ ἔστιν μούσικός, ἢ ὁ Πλάτων οὐκ ἔστιν λευκός· οὐδετέρα γὰρ τούτων ἀντίκειται ἀποφατικῶς τῇ ὁ Σωκράτης λευκός ἐστίν, ἀλλὰ διάφορος μόνον ἐστίν. Δεύτερον, φανεροί τὸ αὐτὸ ἐπὶ τῶν καθόλου προτάσεων, ὅταν τὸ ὑποκείμενον τῆς καταφάσεως τυγχάνῃ καθόλου ὡς καθόλου. Τρίτον, φανεροί τὸ αὐτὸ ἐπὶ τῶν ἀπροσδιορίστων ἐν αἷς τὸ ὑποκείμενόν ἐστὶ καθόλου, ἀλλ' ὡς καθόλου οὐ λαμβάνεται· ἀλλ' ἀπροσδιορίστως.

Δεῖ δὲ εἰδέναι, ὅτι τῇ ἔστιν ἄνθρωπος λευκός ἀντικείσθαι λέγει τὴν οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος λευκός, καθὼς ἢ ἀπόφασις αὕτη τὸ αὐτὸ καὶ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἀποφάσκει· ἐστὶ γοῦν ταύτης τῆς καταφάσεως αὕτη μόνῃ ἀπόφασις, καὶ οὐχ ἑτέρα. Περὶ δὲ τοῦ τρόπου τῆς ἐν αὐταῖς ἀντιθέσεως, εἴτε ἐναντίως ἀντίκεινται, ὡς αἰ καθόλου, εἴτε ὑπεναντίως, ὡς αἰ μερικαί, εἴρηται· πρότερον, ὅτι οὐκ εἰσὶν ἐναντίαι κατὰ τὸν τρόπον ὃ προφέρονται, ἀλλὰ τῇ φύσει τοῦ σημανομένου ἦγουν τοῦ κατηγορούμενου ἔχουσι ποτε τὴν ἐναντιότητα.

Εἰδέναι γὰρ δεῖ, ὅτι αἰ τοιαῦται προτάσεις καὶ ἀπροσδιορίστοι λέγονται διὰ τὸ ἄνευ προσδιορισμῶν προφέρεσθαι, καὶ ἀδιορίστοι, διότι πρὸς τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸ ψεῦδος ἀδιορίστως ἔχουσι· ποτὲ μὲν γὰρ εἰκόσασιν αἱ ἐναντίαι, ὅταν τὸ κατηγορούμενον ἀποδιδῶται τῷ ὑποκειμένῳ, τῷ τοῦ καθόλου λόγῳ, ὡς καὶ πρότερον εἴρηται· ποτὲ δὲ αἱ μερικαί· ποτὲ δὲ αἱ κατ' ἕκαστα. Διὰ τοῦτο καὶ πρὸς τὸν τρόπον τῆς ἀντιθέσεως καὶ πρὸς τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸ ψεῦδος, ἀορίστως ἔχουσιν.

31-37 Εἰδέναι γὰρ — ἔχουσιν en marge AC. Dans B, cette note en marge: τοῦτο τὸ τεμάχιον ἦν ἐν τῷ μετώπῳ γεγραμμένον: μέχρι τοῦ, ὅτι μὲν οὖν:

Ὅτι μὲν οὖν.

Ἐπιλογικῶς νῦν συμπεραίνει δῆλον εἶναι ἐκ τῶν προειρημένων, ὅτι μὲν καταφάσει ἀντίκειται μία ἀπόφασις, καὶ ὅτι τῶν ἀντικειμένων καταφάσεων καὶ ἀποφάσεων αἱ μὲν εἰσὶν ἐναντίαι, αἱ δὲ, ἀντιφατικά, καὶ τίνες εἰσὶν αἱ τε ἐναντίαι καὶ αἱ ἀντιφατικά (σιγῶ δὲ τὰς ὑπεναντίας ὡς μὴ κυρίως ἀντικειμένους, ὡς εἴρηται), καὶ ὅτι οὐ πᾶσα ἀντίφασις ἐστὶν ἀληθῆς ἢ ψευδής. Λαμβάνει δὲ ἐνταῦθα τὴν ἀντίφασιν ἐξηπλωμένως ἀπὸ πάσης ἀντιθέσεως τῆς καταφάσεως καὶ τῆς ἀποφάσεως· ἐν γὰρ τοῖς ἀληθῶς ἀντιφατικοῖς ἢ μία ἐστὶν ἀληθῆς, ἢ δὲ ἕτερα ψευδής. Διατί δὲ ἐν τισὶν ἀντικειμένοις τοῦτο ἐστὶ, τὸ μὴ σημαίνειν δηλονότι τὴν ἀλήθειαν ἢ τὸ ψεῦδος ἐκατέραν τῶν ἀποφάνσεων, εἴρηται, δηλονότι· διότι τινὲς οὐκ εἰσὶν ἀντιφατικά, ἀλλ' ἐναντίαι, αἵτινες δύνανται εἶναι ψευδεῖς. Ἐνδέχεται δὲ ποτε καὶ τὴν κατάφασιν καὶ τὴν ἀπόφασιν οὐ κυρίως ἀντικεῖσθαι, καὶ διὰ τοῦτο αἱ τοιαῦται εἰσὶν ἅμα ἀληθεῖς ποτε. Εἴρηται δὲ καὶ πότε ἢ ἕτερα ἐστὶν ἀληθῆς αἰεὶ, ἢ δὲ ἕτερα ψευδής, ὅτι ἐν τοῖς ἀληθῶς ἀντιφατικοῖς.

Μία δὲ ἐστὶ κατάφασις.

Ἐφεξῆς δείκνυσι τίς ἂν εἴη ἢ μία κατάφασις καὶ ἢ μία ἀπόφασις, f. 175 ὅπερ καὶ πρότερον μὲν εἴρηκεν, ὅτι | μία ἀποφάνσις ἐστὶν ἢ ἐν δηλοῦσα· ἀλλ' ἐπειδὴ ἢ ἀποφάνσις ἐν ἣ τὶ κατηγορεῖται κατὰ τινος καθόλου ὡς καθόλου πολλὰ περιέχει ἐν ἑαυτῇ, βούλεται δείκνυται, ὅτι τοῦτο οὐκ ἐμποδίζει τὴν ἐνότητα τῆς ἀποφάνσεως.

Περὶ τοῦτο τοίνυν οὕτω προχωρεῖ· πρῶτον, δείκνυσιν ὅτι ἢ ἐνότης τῆς ἀποφάνσεως οὐ κωλύεται διὰ τὸ πλῆθος, ὅπερ περιέχεται ὑφ' ἐν τὶ καθόλου, οὗτινός ἐστὶ λόγος εἰς· δεύτερον, δείκνυσιν ὅτι ἐμποδίζεται ἢ ἐνότης τῆς ἀποφάνσεως τῷ πλῆθει τῶν περιεχομένων ὑπὸ μόνῃ τῇ ἐνότητι τοῦ ὀνόματος. Λέγει τοίνυν, πρῶτον, ὅτι μία ἐστὶ κατάφασις καὶ ἀπόφασις ἢ ἐν σημαίνουσα καθ' ἐνὸς ὑποκειμένου, ἂν τε τὸ ἐν ὑποκείμενον ἐκεῖνο ὑπάρχη καθόλου ὡς καθόλου λαμβανόμενον, ἂν τε μὴ ἢ τὸ τοιοῦτον, ἀλλὰ λαμβάνηται μερικῶς ἢ ἀπροσδιορίστως· ὁμοίως γὰρ ἐπὶ πάντων τούτων ἢ ἐνότης τῆς καταφάσεως καὶ τῆς ἀποφάσεως καὶ ζητεῖται καὶ γίνεται. Καὶ τίθησι τούτων παραδείγματα πάντων, εἴτα προστίθῃσι προσδιορισμὸν τινὰ κοινὸν ἐπὶ πάντων, εἰ τὸ λευκόν, ὅπερ ἐστὶ κατηγορούμενον, ἐν τὶ σημαίνει· μόνον γὰρ τὸ πλῆθος τοῦ κατηγορουμένου ἐμποδίζει ἐν τὴν ἐνότητα τῆς ἀποφάνσεως. Διὰ τοῦτο δὲ ἢ καθόλου πρότασις ἐστὶ μία, εἰ καὶ ὑφ' ἑαυτὴν τὸ πλῆθος τῶν καθ' ἕκαστα περιέχει, διότι τὸ κατηγορούμενον οὐκ ἀποδίδεται τοῖς πολλοῖς τοῖς καθ' ἕκαστον

7 ἐξηπλωμένος B
βάνηται répété A

22 τῆς ἀποφάνσεως τὴν ἐνότητα BC

30 ἀλλὰ λαμ-

καθὸ εἰσιν ἐν ἑαυτοῖς ἀδιαίρετα, ἀλλὰ καθὸ ἐνοῦνται ἐν ἐνὶ τῇ κοινῶς κατ' αὐτῶν λεγομένῳ μόνον.

Εἰ δὲ δυοῖν.

Νῦν δείκνυσιν, ὅτι μόνῃ ἢ ἐνότῃ τοῦ ὀνόματος οὐκ ἄρκει πρὸς τὴν ἐνότητα τῆς ἀποφάνσεως, λέγων ὅτι, εἰ ἐν ὄνομα ἐπιτεθείη δυοῖ πράγμασιν, ἕξ ὧν οὐ γίνεται ἐν, οὐκ ἔστι κατάφασις μία. Εἶπε δὲ ἕξ ὧν οὐ γίνεται ἐν, πρὸς ἀντιδιαστολήν ἢ τῶν τοῦ λόγου μερῶν ἢ γένους καὶ διαφορῶν ἕξ ὧν γίνεται ἐν, ἢ τῶν μερῶν τοῦ ὀλικοῦ ὄλου, ἕξ ὧν αὐτὸ τὸ ὄλον συντίθεται, ὡς ἐκ τῶν λίθων καὶ τῶν ξύλων ἢ οἰκία. Εἰ τοίνυν εἴη τοιοῦτον τὸ κατηγορούμενον ἢ γένος ἐν ὄνομα πολλὰ σημαίνον πράγματα, οὐκ ἄρκει τούτο πρὸς τὴν ἐνότητα τῆς ἀποφάνσεως. Καὶ φανεροὶ τοῦτο παραδείγματι· λέγων· εἰ τις τοῦτο τὸ ὄνομα τὸ ἱμάτιον θείη πρὸς τὸ f. 175^v σημαίνειν ἵππον καὶ ἄνθρωπον, καὶ εἴποι ὅτι τὸ ἱμάτιον ἔστι λευκόν, τὸ ἱμάτιον οὐκ ἔστι λευκόν, οὐκ ἔστι μία κατάφασις οὐδὲ ἀπόφασις μία, δείκνυσι δὲ τοῦτο λόγῳ τοιούτῳ. Εἰ τὸ ἱμάτιον σημαίνει ἄν- 15 θρωπον καὶ ἵππον, οὐδὲν διαφέρει λέγειν τὸ ἱμάτιον ἔστι λευκόν τοῦ λέγειν ὁ ἄνθρωπος ἔστι λευκός, ἢ ὁ ἵππος ἔστι λευκός, ἀλλὰ ταῦτα τὰ δύο, τὸ ἄνθρωπος ἔστι λευκός, καὶ τὸ ἵππος ἔστι λευκός σημαίνουσι πολλὰ καὶ εἰσὶ πολλαὶ ἀποφάνσεις. Κάκεινο ἄρα τό, ὅτι τὸ ἱμάτιον ἔστι λευκόν, πολλὰ σημαίνει· σημαίνει δὲ πολλὰ 20 τοῦτο τὸ ἐν, διότι οὐκ ἔστι πρᾶγμα συγκεκριμένον ἕξ ἵππου καὶ ἀνθρώπου, ὡσπερ ἐκ τοῦ γένους καὶ τῶν διαφορῶν τοῦ ἀνθρώπου σύγκειται τι ἐν, ὁ ἄνθρωπος.

Ἰστέον οὖν ὅτι, ὁπότεν λέγη μηδὲν διαφέρειν τὸ λέγειν ἱμάτιον εἶναι λευκόν τοῦ λέγειν εἶναι ἵππον λευκόν καὶ εἶναι ἄνθρωπον λευκόν, οὐ 25 δεῖ τοῦτο νοεῖν ἕσον πρὸς τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸ ψεῦδος· αὕτη γὰρ ἡ συμπεπλεγμένη πρότασις· ἄνθρωπος ἔστι λευκός, καὶ ἵππος ἔστι λευκός, οὐ δύναται εἶναι ἀληθής, ἂν μὴ καὶ ἐκάτερον αὐτῆς μέρος ἀληθές ἦ. Ἄλλ' αὕτη ἡ πρότασις ἢ ἔστιν ἱμάτιον λευκόν, λαμβανομένη ὡς εἴρηται, δύναται ἀληθής εἶναι, καὶ τῆς ἐτέρας μὴ οὔσης ἀληθοῦς· 30 ἄλλως γὰρ οὐκ ἂν ἐδέησε διακρίνειν τὰς πολλαχῶς λεγομένας προτάσεις πρὸς τὴν λύσιν τῶν σοφιστικῶν λόγων. Ἄλλὰ τοῦτο δεῖ νοεῖν ἕσον πρὸς τὴν ἐνότητα καὶ τὸ πλῆθος· ὡσπερ γὰρ ὅταν λέγωμεν· ἔστιν ἄνθρωπος λευκός, καὶ ἔστιν ἵππος λευκός, οὐχ εὐρίσκεται τι ἐν πρᾶγμα ὃ ἂν ἀποδιδότω τὸ κατηγορούμενον, οὕτως οὐδ' ὅταν λέγωμεν· ἔστιν 35 ἱμάτιον λευκόν. Ταῦτα εἰπὼν συμπεραίνει ἐκ τῶν προειρημένων, ὅτι οὐδ' ἐν ταύταις ταῖς καταφάσεσι καὶ ἀποφάσεσιν, αἱ χρῶνται ὁμωνύμῳ ὑποκειμένῳ, αἰεὶ ἀνάγκη τὴν μὲν ἐτέραν εἶναι ἀληθῆ, τὴν δὲ ἐτέραν ψευδῆ, διότι ἢ ἀπόφασις δύναται ἄλλο ἀποφάσκειν ἢ κατέφησεν ἢ κατάφασις.

Leçon VIII.

ΑΝΑΓΝΩΣΙΣ ΘΛΩΘΗ.

Ἐπὶ μὲν οὖν τῶν ὄντων καὶ γενομένων.

Διορισάμενος ὁ Φιλόσοφος περὶ τῆς ἀντιθέσεως τῶν ἀποφάνσεων καὶ
 6 δείξας πῶς διαιροῦσι τὸ ἀληθές καὶ τὸ ψεῦδος αἱ ἀντικείμεναι ἀποφάνσεις,
 f. 176 νῦν | ζητεῖ περὶ τίνος ἀπορῆσθαι δυναμένου, ἤγουν εἰ τὰ εἰρημένα περὶ
 τῆς ἀντιθέσεως τῶν ἀποφάνσεων εὐρίσκονται ἐν πάσαις ταῖς ἀποφάνσεσιν,
 ἢ μή, καὶ περὶ τοῦτο δύο ποιεῖ· πρῶτον γὰρ τίθησι τὴν ἀνομοιότητα,
 λέγων ὅτι οὐκ ἔστιν ἡ ἀλήθεια καὶ τὸ ψεῦδος ἐν πάσαις ὁμοίως· δεῦτερον,
 10 δείκνυσι τὴν ἀνομοιότητα, ἐν τῷ· „Εἰ γὰρ πᾶσα κατὰφασις.“

Περὶ τὸ πρῶτον τοίνυν δεῖ θεωρεῖν, ἔτι ὁ Φιλόσοφος ἐν τοῖς προειρη-
 μένοις τριπλῆν διαφορὰν ἀπέδωκε τῶν ἀποφάνσεων, ὧν ἡ πρώτη ἦν κατὰ
 τὴν ἐνότητα τῆς ἀποφάνσεως, ὅτι δηλαδὴ τῶν ἀποφάνσεων ἢ μὲν ἔστι
 μία ἀπλῶς, ἢ δὲ συνδέσμῳ μία, ἢ δευτέρα ἦν κατὰ τὴν ποσότητα, οἷον
 15 ὅτι ἡ ἀπόφασις ἢ μὲν ἔστι καθόλου, ἢ δὲ μερική, ἢ δὲ ἀπροσδιόριστος,
 ἢ δὲ ἐνική· ἢ τρίτη ἦν κατὰ τὴν ποιότητα, οἷον ὅτι ἢ μὲν ἔστι κατα-
 φατική, ἢ δὲ ἀποφατική. Ἄπτεται δὲ ἐνταῦθα καὶ τετάρτης διαφορᾶς τῆς
 κατὰ τὸν χρόνον, ὅτι ἢ μὲν ἔστι περὶ τοῦ ἐνεστώτος, ἢ δὲ περὶ τοῦ
 παρεληλυθότος, ἢ δὲ περὶ τοῦ μέλλοντος, καὶ αὕτη ἡ διαφορὰ λαμβάνεσθαι
 20 δύναται ἐκ τῶν προειρημένων· εἶρηκε γὰρ ὅτι ἀνάγκη πᾶσαν ἀπόφασιν
 ἐκ ῥήματος εἶναι· ἢ ἐκπτώσεως ῥήματος· ῥῆμα δὲ ἔστι· τὸ σημαῖνον τὸν
 ἐνεστώτα χρόνον, πτώσεις δὲ, τὰ τὸν πέραν δηλοῦντα χρόνον, παρεληλυθότα
 δηλονότι καὶ μέλλοντα. Δύναται δὲ λαμβάνεσθαι καὶ πέμπτη διαφορὰ
 τῶν ἀποφάνσεων κατὰ τὴν φύσιν, ἥτις διαφορὰ κατανοεῖται κατὰ τὴν
 25 σχέσιν τοῦ κατηγορουμένου πρὸς τὸ ὑποκείμενον. Ἐὰν γὰρ τὸ κατηγορού-
 μενον καθ' αὐτὸ ἐνυπάρχη τῷ ὑποκειμένῳ, ῥηθῆσεται εἶναι· ἢ ἀπόφασις
 ἐφ' ὕλης ἀναγκασίας ἢ φυσικῆς, οἷον ὁ ἄνθρωπος ἔστι ζῷον, ἢ ὁ
 ἄνθρωπος ἔστι γελαστικός· ἂν δὲ καθ' αὐτὸ τὸ κατηγορούμενον
 μάχηται τῷ ὑποκειμένῳ, ἅτε ἐκκλείον τὸν λόγον αὐτοῦ, ῥηθῆσεται εἶναι
 30 ἀπόφασις ἐν ὕλῃ ἀδυνατώ, ὡς ὅταν λέγωμεν· ὁ ἄνθρωπος ἔστιν
 ὄνος. Ἄν δὲ μέσῳ τρόπῳ ἔχη ὁ κατηγορούμενος πρὸς τὸν ὑποκείμενον,
 ὥστε δηλονότι μήτε καθ' αὐτὸ ἐνυπάρχειν, μήτε καθ' αὐτὸ μάχεσθαι,
 ῥηθῆσεται ἢ ἀπόφασις εἶναι· ἐν ὕλῃ δυνατῇ εἶπουν ἐνδεχομένη. Τούτων
 τῶν διαφορῶν τῶν ἀποφάνσεων θεωρηθεισῶν, οὐχ ὁμοίως φαίνεται· ἔχειν
 f. 176 ἢ περὶ τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ ψεύδους | κρίσις ἐν ἀπάσαις· ἔθεν ὁ Φιλό-
 σοφος φησὶν, ἐκ τῶν προειρημένων συμπεραίνων, ὅτι ἐπὶ μὲν τῶν ὄντων

2 Ἀνάγνωσις ἢ om B
 22 παρεληλυθότα· ἐνεστώτα A

3 καὶ γενομένων om BC

16 οἷον om B

ἡγουν τῶν τοῦ ἐνεστῶτος προτάσεων, καὶ τῶν γενομένων ἡγουν τῶν τοῦ παρῳχηκότος ἀποφάνσεων ἀνάγκη τὴν κατάφασιν ἢ τὴν ἀπόφασιν ὠρισμένως ἀληθεύειν, ἢ ψεύδεσθαι· ποικίλλεσθαι μέντοι γε τοῦτο κατὰ τὴν διάφορον ποσότητα τῶν ἀποφάνσεων, ὥστε δηλονότι τῇ μὲν καθόλου ἀντικείμεθα τὴν μερικὴν, τῇ δὲ μερικῇ τὴν καθόλου, καὶ οὕτω δεῖ κατὰ 5 τὰ προειρημένα αἰεὶ τὴν μίαν αὐτῶν ἀληθῆ εἶναι, τὴν δὲ ἑτέραν ψευδῆ ἐν ὁποιοῦν ὕλη. Ὁ δ' αὐτὸς λόγος ἐστὶν ἐν ταῖς ἐνικαῖς καὶ καθ' ἕκαστα ἀποφάνσεσιν, αἱ καὶ αὐταὶ ἀντιφατικῶς ἀντίκεινται, ὡς προείρηται, ἀλλ' ἐν ταῖς ἀποφάνσεσιν ἐν ταῖς κατηγορεῖται τι κατὰ τῶν καθόλου οὐ καθόλου, οὐκ ἀνάγκη αἰεὶ τὴν μίαν ἀληθῆ εἶναι, τὴν δὲ ἑτέραν ψευδῆ, 10 διότι δύνανται ἅμα εἶναι ἀληθεῖς, ὡς προείρηται. Καὶ τοῦτο μὲν οὕτως ἔχει ὅσον πρὸς τὰς προτάσεις τὰς ἐπὶ τοῦ παρεληλυθότος καὶ τοῦ ἐνεστῶτος· ἀλλ' εἰς λαβῶμεν ἀποφάνσεις περὶ τοῦ μέλλοντος, ὁμοίως ἔξει ὅσον πρὸς τὰς προτάσεις τὰς ἐπὶ τῶν καθόλου ἢ ὡς καθόλου, ἢ ὡς μὴ καθόλου· ἐν γὰρ τῇ ἀναγκαίᾳ ὕλη πᾶσαι αἱ καταφατικαὶ ὠρισμένως 15 εἰσὶν ἀληθεῖς ἐν παντὶ χρόνῳ· αἱ δὲ ἀποφατικαὶ ψευδεῖς, ἐν δὲ τῇ ἀδυνατῷ τὸ ἀνάπαλιν. Ἐπὶ δὲ τοῦ ἐνδεχομένου αἱ καθόλου εἰσὶ ψευδεῖς, αἱ δὲ μερικαὶ ἀληθεῖς ἐν παντὶ χρόνῳ· ἐπὶ δὲ τῶν ἀορίστων ἕκαστα ἐστὶν ἅμα ἀληθῆς ἐν ἅπαντι χρόνῳ.

Ἄλλ' ἐπὶ τῶν καθ' ἕκαστα καὶ μελλόντων ἔστι τις ἀνομοιότης. Ἐπὶ 20 μὲν γὰρ τοῦ παρεληλυθότος καὶ ἐνεστῶτος ἀνάγκη τὴν ἑτέραν τῶν ἀντικειμένων ὠρισμένως ἀληθῆ εἶναι, ψευδῆ δὲ τὴν ἑτέραν ἐν ὁποιοῦν ὕλη· ἀλλ' ἐπὶ τῶν ἐνικῶν τῶν ἐπὶ τοῦ μέλλοντος οὐκ ἀνάγκη τὴν ἑτέραν ὠρισμένως ἀληθῆ εἶναι, τὴν δὲ ἑτέραν ψευδῆ, καὶ τοῦτο μὲν ὅσον πρὸς τὴν ὕλην τὴν ἐνδεχομένην· ὅσον γὰρ πρὸς τὴν ἀναγκαίαν καὶ ἀδύνατον ὁ 25 αὐτὸς λόγος ἐστὶν ἐπὶ τῶν μελλόντων καθ' ἕκαστα, ὅς καὶ ἐπὶ τῶν ἐνεστῶτων καὶ παρεληλυθότων.

Οὐ μέντοι γε ποιεῖται μνήμην ὁ Ἀριστοτέλης τῆς ἐνδεχομένης ὕλης, διότι τὰ ἐνδεχομένως ἀποβαίνοντα | κυρίως τοῖς ἐνικοῖς καὶ καθ' ἕκαστα f. 17 ἀνήκουσι, τὰ δὲ καθ' αὐτὰ ἐνυπάρχοντα ἢ μαχόμενα ἀποδίδονται τοῖς 30 καθ' ἕκαστα κατὰ τοὺς λόγους τῶν καθόλου.

Περὶ τοῦτο τοίνυν στρέφεται ἡ παροῦσα τοῦ λόγου σκέψις πότερον ἐν ταῖς ἀποφάνσεσι ταῖς καθ' ἕκαστα ἐπὶ τε τοῦ μέλλοντος καὶ ἐν τῇ ἐνδεχομένῃ ὕλη ἀνάγκη ὠρισμένως τὴν μίαν τῶν ἀντικειμένων ἀληθεύειν, τὴν δὲ ἑτέραν ψεύδεσθαι, ἢ μή. 35

Εἰ γὰρ πᾶσα.

Ἐνταῦθα δείκνυσι τὴν προειρημένην διαφορὰν, καὶ περὶ τοῦτο δύο ποιεῖ· πρῶτον, δείκνυσι τὸ προκείμενον, ἀπάγων εἰς ἄτοπα· δεύτερον,

9 οὐ: ὡς B

δείκνυσιν ὅπως εἰσὶν ἀδύνατα τὰ ἐπόμενα, ἐν τῷ· Τὰ μὲν δὴ συμβαί-
νοντα ἄτοπα.

Καὶ αὖθις περὶ τὸ πρῶτον δύο ποιεῖ· πρῶτον, δείκνυσιν ὅτι ἐν τοῖς
καθ' ἕκαστα καὶ μέλλουσιν οὐχ ὠρισμένως ἀποδίδοσθαι ἢ ἀλήθεια θατέρω
τῶν ἀντικειμένων· δεύτερον, δείκνυσιν ὅτι ἀδύνατον ἑκατέραν ἐστερηθῆαι
ἀληθείας, ἐν τῷ· „Ἀλλὰ μὲν οὐδ' ὡς.“

Περὶ τὸ πρῶτον τίθησι δύο λόγους, ὧν ἐν τῷ πρώτῳ πρῶτον τίθησιν
ἀκολουθίαν τινά, ἡγούσιν ὅτι εἰ πᾶσα κατάφασις ἢ ἀπόφασις ὠρισμένως
ἐστὶν ἀληθής, ἢ ψευδής, οὕτως ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα καὶ μέλλουσιν, ὡσπερ
καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις, ἐπόμενον ἐστὶ πάντα ἐξ ἀνάγκης ἅμα ὠρισμένως εἶναι,
ἢ ὠρισμένως μὴ εἶναι.

Εἶτα δείκνυσιν τὴν τοιαύτην ἀκολουθίαν, λέγων οὕτως· θῶμεν εἶναι
δύο ἀνθρώπους, ὧν ὁ μὲν ψησὶν ἔσεσθαι τι, οἷον ὁ Σωκράτης δρα-
μαίται, ὁ δὲ ἕτερος λέγει τοῦτο αὐτὸ μὴ ἔσεσθαι, ὑποκειμένης γοῦν τῆς
προειρημένης θέσεως, ὅτι ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα καὶ μέλλουσιν τὴν ἑτέραν
δεῖ εἶναι ἀληθῆ, δηλονότι τὴν καταφατικὴν, ἢ τὴν ἀποφατικὴν, ἔπεται
ἐξ ἀνάγκης τὸν ἕτερον αὐτῶν ἀληθῆς λέγειν, οὐχὶ δὲ καὶ ἑκάτερον, διότι
οὐ δύνατον ἐν ταῖς καθ' ἕκαστα προτάσεσιν ἄμφω εἶναι ἀληθῆ, ἀλλὰ
τοῦτο ἔχει χώραν μόνον ἐν τοῖς μερικοῖς. Ἐπεὶ τοίνυν ἀνάγκη τὸν ἕτερον
αὐτῶν ἀληθῆς λέγειν, ἔπεται ὅτι ἀνάγκη ἐστὶν ὠρισμένως ἢ εἶναι, ἢ μὴ
εἶναι, καὶ τοῦτο δείκνυσιν ἐφεξῆς ἐν τῷ· „Εἰ γὰρ ἀληθῆς εἰπεῖν“
λέγει γὰρ ὅτι ταῦτα τὰ δύο ἀντιστρέφουσι καὶ ἀκολουθοῦσιν ἀλλήλοις,
τὸ τε ἀληθῆς εἶναι τὸ λεγόμενον καὶ τὸ οὕτως εἶναι τὸ πρᾶγμα. Καὶ
f. 177^r τοῦτ' ἐστὶν ὃ δείκνυσιν ἐπομένως λέγων | ὅτι, εἰ ἀληθῆς ἐστὶ λέγειν ὅτι
λευκόν, ἐξ ἀνάγκης ἀκολουθεῖ οὕτως ἔχειν κἂν τῷ πράγματι, καὶ εἰ
ἀληθῆς ἐστὶ τὸ ἀπαρνεῖσθαι, ἐξ ἀνάγκης ἀκολουθεῖ μὴδὲ οὕτως ἔχειν
ὁμοίως καὶ εἰ ἐστὶν ἐν τῷ πράγματι, ἢ μὴ ἐστὶν, ἐξ ἀνάγκης ἔπεται
τὸ καταφάσκειν, ἢ ἀποφάσκειν· ἢ αὐτῇ, δὲ ἀντιστροφῇ, καὶ ἐπὶ τοῦ
ψεύδους, ἡγούσιν ἐάν τις ψευδῆ λέγῃ, ἀναγκασίως ἔπεται μὴδὲ ἐν τῷ πράγ-
ματι οὕτως εἶναι ὡς αὐτὸς καταφάσκει, ἢ ἀποφάσκει, καὶ ἐάν μὴ ἦ
οὕτως ἐν τῷ πράγματι, ἀναγκασίως ἔπεται τὸν καταφάσκοντα καὶ ἀπο-
φάσκοντα ψεύδεσθαι.

Ἔστι τοίνυν ἡ πρόσδος τοῦτου τοῦ λόγου τοιαύτη· εἰ πᾶσα κατά-
φασις ἢ ἀπόφασις ἐπὶ τῶν καθ' ἕκαστα καὶ μελλόντων ἀληθής ἐστὶν, ἢ
ψευδής, ἀνάγκη καὶ πάντα τὸν καταφάσκοντα, ἢ ἀποφάσκοντα λέγειν
ἀληθῆς, ἢ ψεῦδος, καὶ ἐντεῦθεν ἔπεται ἀναγκασίως τὸ πρᾶγμα ἢ εἶναι, ἢ
μὴ εἶναι· καὶ ἐκ τούτου περατέρω συμπεραίνεται, ὅτι πάντα εἰσὶν ἐξ
ἀνάγκης, δι' οὗ τὸ τριπλοῦν γένος τοῦ ἐνδεχομένου ἀναίρεται. Τὰ μὲν

γάρ τῶν ἐνδεχομένων συμβαίνουσιν ὡς ἐπ' ἔλαττον, ἄπερ ἀπὸ ταυτομάτου ἢ τύχης γίνονται· τὰ δὲ ἔχουσι πρὸς ἑκάτερον ἀδιαφόρως καὶ οὐ μᾶλλον πρὸς θάτερον ἢ πρὸς τὸ λοιπὸν μέρος, ἄπερ γίνονται κατὰ προαίρεσιν· τινὰ δὲ ἀποβαίνουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ὡσπερ οἱ ἄνθρωποι ἐν τῷ γύρῳ πολιοῦνται, ἄπερ πρόεισιν ἀπὸ τῆς φύσεως. Εἰ δὲ πάντα κατὰ τὴν εἰρη- 5 μένην ὑπόθεσιν ἐξ ἀνάγκης ἀποβαίνουσιν, οὐδὲν τούτων τῶν ἐνδεχομένων ἂν εἴη, καὶ διὰ τοῦτο ψηφίον· οὐδὲν ἔστιν ὅσον πρὸς αὐτὴν τὴν διαμονὴν τῶν ἐνδεχομένων διαμερόντων, οὔτε γίνεται ὅσον πρὸς τὴν κατηγορίαν αὐτῶν, ἄπερ ἐνδεχομένως ἀποτελοῦνται, οὔτε ἀπὸ τύχης ὅσον πρὸς τὰ γινόμενα ἐπ' ἔλαττον, οὔθ' ὀπότερα ἔτυχεν ὅσον πρὸς τὰ ἐπίσης ἔχοντα 10 πρὸς ἑκάτερον, δηλονότι τὸ εἶναι καὶ μὴ εἶναι, καὶ πρὸς οὐδέτερον αὐτῶν ὠρισμένα, ὃ σχηματίζει τὸ ἐπαγαγεῖν, οὐδὲ ἔσται, ἢ οὐκ ἔσται. Περὶ γὰρ τοῦ φανερώς ὠρισμένου πρὸς θάτερον μέρος δυναμέθρα ὠρισμένως λέγειν· τοῦτο ἔστιν, ἢ οὐκ ἔστιν, ὡσπερ ὁ ἰατρός περὶ τοῦ ἀνακομιζομένου λέγει· ὅτι ἀληθῶς οὗτος | σωθήσεται, εἰ καὶ ἴσως ἔκ τινος συμβεβηκότος ἢ f. 178 αὐτοῦ ὑγεία ἐμποδίζεσθαι μέλλοι· ἀλλὰ περὶ τοῦ ὀπότερ' ἔτυχεν, ἐπεὶ οὐκ ὠρισταὶ μᾶλλον πρὸς θάτερον ἢ θάτερον, οὐκ ἂν δύναίτο λέγεσθαι ὠρισμένως, ὅτι ἔστιν, ἢ οὐκ ἔστιν. Ὅτι δὲ ἀναιρεῖται τὸ ὀπότερ' ἔτυχεν, δείκνυσιν ἐκ τῆς προειρημένης ὑποθέσεως. Ἐὰν γὰρ πᾶσα κατάφασις ἢ ἀπόφασις ὠρισμένως ἐστὶν ἀληθής, δεῖ τὸν καταφάσκοντα ἢ τὸν ἀποφάσκοντα 20 ἀληθῆς λέγειν, καὶ οὕτως αἴρεται τὸ ὀπότερ' ἔτυχεν. Εἰ γὰρ εἴη τὸ ὀπότερ' ἔτυχεν, ὁμοίως ἔξει πρὸς τὸ γενέσθαι καὶ μὴ γενέσθαι, καὶ οὐδὲν μᾶλλον πρὸς θάτερον ἢ πρὸς τὸ λοιπόν.

Δεῖ δὲ θεωρεῖν, ὅτι ἐνταῦθα οὐκ ἀποκλείει ἐναργῶς τὸ ὡς ἐν πλείοσιν ἐνδεχόμενον, δυοῖν ἔνεκα· πρῶτον μὲν, ὅτι τὸ τοιοῦτον ἐνδεχόμενον 25 οὐκ ἀποκλείεται τοῦ μὴ τὴν ἑτέραν τῶν ἀντικειμένων ἀποφάνσεων ὠρισμένως εἶναι ἀληθῆ ἢ ψευδῆ, ὡς εἴρηται· δεύτερον δέ, ὅτι ἀναιρουμένου τοῦ ὡς ἐπ' ἔλαττον ἐνδεχομένου, ἄπερ ἀπὸ ταυτομάτου συμβαίνει, ἀναιρεῖται ἐπομένως καὶ τὸ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐνδεχόμενον· ἐν τούτῳ γὰρ διαφέρει τὸ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τοῦ ἀεὶ καὶ ἐξ ἀνάγκης ὄντος, ὅτι ἐλλείπει 30 ἐν τῷ ἐλάττονι, καὶ εἰ τὸ ἐξ ὀακτύλους τὸν ἄνθρωπον ἔχειν ἐπ' ἔλαττον ἐνδέχεται, τὸ πέντε ἔχειν ἐπὶ πλεόν ἐνδέχεται.

Ἔτι: εἰ ἔστι λευκὸν νῦν.

Ἐνταῦθα τίθησι καὶ δεύτερον λόγον πρὸς τὸ δεῖξαι τὴν εἰρημένην ἀνομοιότητα τῆ εἰς ἀδύνατον ἀπαγωγῆ λέγων ὅτι, εἰ ὁμοίως ἔχει ἢ ἀλ- 35 θεία καὶ τὸ ψεῦδος ἐν τοῖς ἐνεστώσι καὶ τοῖς μέλλουσιν, ἔπεται τὸ ἀληθεῖον ἐπὶ τοῦ ἐνεστώτος ἀληθῆς εἶναι καὶ περὶ τοῦ μέλλοντος ἐκείνω τῷ τρόπῳ ὡπερ ἔστιν ἀληθῆς καὶ ἐπὶ τοῦ ἐνεστώτος. Ἀλλ' ὠρισμένως νῦν ἔστιν ἀληθῆς περὶ τινος τῶν καθ' ἕκαστα λέγειν, ὅτι ἔστι λευκόν.

Οὐκοῦν, πρὶν ἂν γένηται τοῦτο λευκόν, ἦν ἀληθὲς λέγειν, ὅτι τοῦτό ἐστι λευκόν, ἀλλ' ὁ αὐτὸς δοκεῖ λόγος εἶναι ἐν τῷ προσεχεῖ καὶ τῷ πόρρω. Εἰ τοίνυν πρὸ μιᾶς ἡμέρας ἀληθὲς ἦν λέγειν, ὅτι τόδε ἐστὶ λευκόν, εἶπετο ἂν αἰεὶ ἀληθὲς εἶναι λέγειν περὶ ὅτου οὖν τῶν ἤδη γενομένων, ὅτι ἔσονταί. ⁵ Εἰ δὲ αἰεὶ ἀληθὲς ἦν εἰπεῖν περὶ τοῦ ἐνεστῶτος ὅτι ἔστιν, ἢ περὶ τοῦ ^{f. 178^v} μέλλοντος ὅτι ἔσται, οὐ δύναται τοῦτο μὴ εἶναι, ἢ μὴ ἔσεσθαι. | Καὶ τούτου ὁ λόγος σαφὴς ἐστίν, ὅτι ταῦτα τὰ δύο εἰσὶν ἀδύνατα συναλθεῖν, τὸ τί ἀληθῶς λέγεσθαι καὶ τὸ μὴ εἶναι· ἐναποκέκλεισται γὰρ τοῦτο τῆ σημασίᾳ τοῦ ἀληθοῦς, τὸ εἶναι· δηλονότι τοῦθ' ὁ λέγεται. Ἄν τοίνυν τι ¹⁰ θῆται ἀληθὲς εἶναι· τὸ λεγόμενον περὶ τοῦ ἐνεστῶτος ἢ τοῦ μέλλοντος, οὐ δύναται μὴ καὶ τὸ ἐνεστῶς εἶναι ἢ τὸ μέλλον, ἀλλὰ τὸ μὴ δυνάμενον μὴ εἶναι ταῦτέ σημαίνει τῷ ἀδυνάτῳ μὴ εἶναι, καὶ τὸ ἀδύνατον μὴ εἶναι ταῦτόν σημαίνει τῷ ἀναγκαῖον εἶναι, ὡς ἐν τῷ μετὰ ταῦτα βέλτιον λέγεται. Ἐπειτα τοίνυν ἐκ τῶν προειρημένων, ὅτι πάντα τὰ μέλλοντα ¹⁵ ἀνάγκη γίνεσθαι· ἐξ οὗ ἔπειτα περαιτέρω μηδὲν εἶναι· ὁπότερ' ἔτυχε, μήτε ἀπὸ ταῦτομάτου· τὸ γὰρ ἀπὸ ταῦτομάτου γινόμενον οὐκ ἔστιν ἐξ ἀνάγκης, ἀλλ' ὡς ἐπ' ἔλαττον· τοῦτο δὲ καταλείπεται ὡς ἄτοπον. Καὶ τὸ πρῶτον ἄρα ψευδὸς ἐστίν, ὅτι πᾶν ἔπερ ἐστὶν ἀληθὲς λέγειν εἶναι, ἀληθὲς ἦν ἀφωρισμένως λέγειν τοῦτο καὶ ἔσεσθαι.

²⁰ Ἄλλὰ μὴν οὐδ' ὡς.

Νῦν δείκνυσιν ὅτι ἡ ἀλήθεια ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα καὶ μέλλουσιν οὐκ ἀπεστιν ἐκατέρου τῶν ἀντικειμένων οὕτως ὥστε μηδέτερον μέρος τῆς ἀντιφάσεως εἶναι ἀληθὲς, ὅπερ ἂν τις ἴσως νομίσειεν, ἢ καὶ νενομίκασι ²⁵ τινες. Καὶ τοῦτο δείκνυσι δυοὶ λόγοις εἰς ἄτοπα ἀπάγουσιν. Καὶ ὁ πρῶτός ἐστι τοιοῦτος. Εἰ ἐνδεχόμενόν ἐστι λέγειν, ὅτι οὐδέτερον τῶν ἀντικειμένων ἐστὶν ἀληθὲς, ἔψεται τοῦτο τὸ ἄτοπον, ὅτι τῆς καταφάσεως οὕτως ψευδοῦς, ἢ ἀπόφασις ἐστὶ οὐκ ἀληθής, καὶ τὸ ἀνάπαλιν· τοῦτο δὲ ἀδύνατον· κατ' αὐτοῦ γὰρ ἐστὶ τὸ τῆς ἀντιφάσεως ἀξίωμα, τὸ ἐπὶ παντὸς ἢ κατάφασις, ἢ ἢ ἀπόφασις. Ὁ δεύτερός ἐστι τοιοῦτος· ὡσπερ ³⁰ ἔχει ἐν τοῖς ἐπὶ τοῦ ἐνεστῶτος, ὅτι εἰ ἀληθὲς ἐστὶ λέγειν εἶναι τι νῦν λευκόν καὶ μέγα, δεῖ τοῦτο εἶναι καὶ λευκόν καὶ μέγα, οὕτως ἔχει ὡς ἐν τοῖς ἐπὶ τοῦ μέλλοντος, ὅτι εἰ ἀληθὲς ἐστὶ λέγειν αὔριον ἔσεσθαι τι λευκόν ἢ μέγα, δεῖ ἂν αὔριον καὶ ἄμφω ἔσεσθαι· καὶ τὸ ἀντικείμενον ἄρα, εἰ ἀληθὲς ἐστὶ λέγειν μὴ ἔσεσθαι, δεῖ ἂν μὴ ἔσεσθαι. Τούτων οὖν ³⁵ οὕτως ἐχόντων, εἰ ψεύδεται ὁμοῦ ὁ καταφάσκων καὶ ὁ ἀποφάσκων ἐν τοῖς ἐπὶ τοῦ μέλλοντος, ἀνακρεῖται τὸ ὁπότερ' ἔτυχεν· ἐξ ἀνάγκης γὰρ ἂν ^{f. 179} δεῖο μίτε γενέσθαι νκυμαχίαν | διὰ τὸ ψεύδεσθαι τὸν λέγοντα ἔσεσθαι,

μήτε μὴ γενέσθαι διὰ τὸ ψεύδεσθαι τὸν λέγοντα μὴ ἔσεσθαι. Καὶ οὕτω τὸ αὐτὸ ἄτοπον ἔπεται καὶ ἐκ ταύτης τῆς θέσεως τῆς λεγούσης καὶ ἀμφοτέρως ψεύδεσθαι, ὅπερ καὶ ἐκ τῶν προειρημένων εἶπετο, ἡγουν ἐκ τοῦ τὸ ἕτερον μῦθον τῶν ἀντικειμένων ὠρισμένως ἀληθεύειν καὶ τὸ ἄτοπόν ἐστιν, ὅτι πάντα ἐξ ἀνάγκης, καὶ οὐδὲν ὅπότερ' ἔτυχεν. 5

Τὰ μὲν δὴ συμβαίνοντα.

Δείξας τὸ προκείμενον αὐτῷ τῇ εἰς ἀδύνατα ἀπαγωγῇ, νῦν δείκνυσι τὰ ἐπόμενα ἐκεῖνα, πρὸς ἃ τὴν θέσιν ἀπὸ γαγεν, ἄτοπα εἶναι ἀληθῶς καὶ ἀδύνατα, καὶ πρῶτον ἐκτίθεται αὐτά, εἶτα ἀποδείκνυσιν. Καὶ δὴ πρῶτον φησὶν, ἐκ τῶν προειρημένων ἐπιχειρημάτων συμπεραίνων, ὅτι ταῦτα τὰ 10 ἄτοπα ἔπονται, εἴαν τις λέγῃ ἀνάγκην εἶναι τὴν ἑτέραν τῶν ἀντικειμένων ἀποφάνσεων ὠρισμένως ἀληθεύειν, ἢ ψεύδεσθαι οὕτως ἐπὶ τῶν καθ' ἕκαστα ὡσπερ ἐπὶ τῶν καθόλου. Ποῖα; Τὸ μηδὲν εἶναι ἐν τοῖς γινομένοις ὅπότερ' ἔτυχεν, ἀλλὰ πάντα εἶναι τε καὶ γίνεσθαι ἐξ ἀνάγκης, ἐξ ὧν ἔπεται καὶ ἄλλα δύο ἄτοπα, ὅτι τε οὐκ ἂν δεοί περὶ τινος βουλευέσθαι· 15 δέδειχται γὰρ ἐν τῷ τρίτῳ τῶν Ἡθικῶν, ὅτι ἡ βουλή οὐκ ἐστὶ περὶ τῶν ἐξ ἀνάγκης ὄντων, ἀλλὰ μόνον περὶ τῶν ἐνδεχομένων, ὅπερ δύνανται καὶ εἶναι καὶ μὴ εἶναι· καὶ ὅτι οὐκ ἂν δεοί πραγματεύεσθαι ἡγουν πράξεις ἐγχειρεῖν αἷ εἰσι διὰ τι τέλος· εἰ γὰρ πάντα ἐξ ἀνάγκης ἀποβαίνουσιν, καὶ πραττόντων ἡμῶν καὶ μὴ πραττόντων, τὸ αὐτὸ ἔσται. 20 Ἀλλὰ τοῦτο ἀπ' ἐναντίας ἐστὶ τῆς τῶν ἀνθρώπων διανοίας, διότι μετὰ ταύτης τῆς διανοίας βουλευέσθαι δοκοῦσιν οἱ ἄνθρωποι, ὡς ἐὰν ποιῶσι τοδί, ἔσται τοιόνδε τι τέλος αὐτοῖς· ἐὰν δὲ ἄλλο τι ποιῶσιν, ἔσται ἕτερον τέλος.

Ἐπομένως, πρὸ τοῦ δεῖξαι τὰ ἄτοπα καὶ ἀδύνατα, ἀνασκευάζει μίαν 25 ψευδῆ ἀπόκρισιν πρὸς τὰ εἰρημένα. Τινὲς γὰρ ἔφασκον, ὅτι οὐκ ἔδει βουλευέσθαι περὶ τῶν προσεχῶν μελλόντων, μόνον περὶ τῶν πόρρω· καὶ ὁ Βοήτιος τίθησι παράδειγμα· ὡσπερ πρὶν ἂν τις ληφθῆι παρὰ τῶν ἐχθρῶν, δεῖ τοῦτον βουλευέσθαι περὶ τοῦ μὴ βλάβος τι παθεῖν ὑπ' αὐτῶν, ἀλλ' οὐκ ἐπειδὴν ληφθῆ. Ἀλλ' οὐδὲν κωλύει, φησὶν ὁ Φιλόσοφος, λέγειν 30 τι ἔσεσθαι εἰς μυριστόν, ἡγουν πρὸ μυρίων ἐνιαυτῶν, μᾶλλον ἢ ἐν ὀπισθοῦν χρόνῳ | πρὸς τὸ ἐξ ἀνάγκης ἔσεσθαι, ὅπότερον τῶν ἀντικειμένων f. 179 ὁ ἀληθὲς ἦν εἰπεῖν τότε. Καὶ τούτου αἰτία ἐστίν, ὅτι διὰ τὴν φύσιν τοῦ μέλλοντος ὡσπερ ἐστὶν ἐν τῷ πόρρω, οὕτως ἔχει καὶ ἐν τῷ προσεχεῖ, ἐπειδὴ ἑκάτερον ὁμοίως ἐστέρηται τῆς τοῦ ἐνεστώτος ιδιότητος. Οὕτως 35 ἄρα ἐνδέχεται πραγματεύεσθαι περὶ τοῦ ἐνός ὡσπερ καὶ περὶ τοῦ λοιποῦ. Εἰ τοίνυν ἐξ ἀνάγκης ἀληθεύει ὁ φάσκων ἔσεσθαι, ἢ ὁ φάσκων μὴ ἔσεσθαι, καὶ ἐξ ἀνάγκης ἔσται, ἢ οὐκ ἔσται τὸ πρᾶγμα, καὶ οὕτω μάταιόν ἐστι τὸ βουλευέσθαι ἢ πρὸ μυρίων ἐτῶν τοῦ πράγματος, ἢ μικρὸν πρὸ αὐτοῦ·

κᾶν τε γὰρ πόρρωθεν, κᾶν τε ἐγγύθεν βουλευήται τις, τὸ πρᾶγμα ἐξ ἀνάγκης ἔσται, ἢ οὐκ ἔσται· διὰ τὸ καὶ τὴν κατάφασιν, ἢ τὴν ἀπόφασιν ὠρισμένως ἀληθεύειν, ἢ ψεύδεσθαι· ὥστε οὐκ ἔρρωται ἢ ἀπόκρισις ἐκείνη, ὅτι ναὶ ἐξ ἀνάγκης ἔσται τὸ πρᾶγμα, παραβαλλόμενον πρὸς τὸν προσεχῶς βουλευόμενον, ὅτε οὐδὲ δεῖ βουλευέσθαι, ἀλλὰ ἐνδεχόμενόν ἐστὶ πρὸς τὸν πόρρωθεν βουλευόμενον, ὅτε καὶ δεῖ βουλευέσθαι· τὸ γὰρ καὶ πρὸ μυρίων ἐτῶν βουλευέσασθαι, ἢ ἀποφραίνεσθαι οὐδὲν κωλύει πρὸς τὸ ἐξ ἀνάγκης γίνεσθαι τὸ πρᾶγμα, ἢ μὴ γίνεσθαι, εἰ ὠρισμένως ἀληθεύει ὁ λέγων τοῦτο ἔσεσθαι, ἢ ὁ λέγων μὴ ἔσεσθαι.

10

Ἄλλὰ μὲν οὐδέ.

᾽Ωσαύτως ἀποσκευάζεται καὶ ἑτέραν ἀπόκρισιν. Ἐλεγον γὰρ τινες, ὅτι ἐκεῖνα τὰ πρῶτον ῥηθέντα καὶ ἀποσκευασθέντα ἄτοπα ἔπονται διὰ τὴν κατάφασιν, ἢ τὴν ἀπόφασιν τοῦ λέγοντος τὰ πράγματα ἀποβρίνειν ἐπὶ τοῦ μέλλοντος, ἢ μὴ ἀποβρίνειν κατὰ τὸν τρόπον τῆς ἀντιφάσεως, οὐ
15 διότι οὕτως ἐστὶν ἐν τῷ πράγματι· διότι γὰρ ἐπὶ πάσης καταφάσεως, ἢ ἀποφάσεως ἀνάγκη τὴν ἑτέραν ἀληθῆ εἶναι, τὴν δὲ ἑτέραν ψευδῆ, διὰ τοῦτο καὶ τὸ πρᾶγμα ἐξ ἀνάγκης ἔσται, ἢ οὐκ ἔσται, ἐφόσον πίπτει ὑπὸ τὴν ἀντίφασιν. Ἀποσκευάζεται τοίνυν καὶ ταύτην τὴν ἀπόκρισιν λέγων ὅτι οὐκ ἔστι διαφορά ὅσον πρὸς τὸ λέγειν ἀποβρίνειν τὸ πρᾶγμα, ἢ μὴ
20 λέγειν, διότι οὐδὲν μᾶλλον οὐδ' ἧττον ἀποβρίη ἢ τὸ πρᾶγμα, ἢ μὴ ἀποβρίη, ἢ ἄτερος μὲν καταφίση, ἄτερος δὲ ἀποφίση τοῦτο, ἢ μί,· διὰ γὰρ
f. 180 | τὸ λέγειν, ἢ καταφάσκειν, οὐδὲν μᾶλλον οὐδ' ἧττον γίνεταί τις ἐν τῷ πράγματι· μεταβολή, ὅσον πρὸς τὸ ἔπεσθαι· ἐξ ἀνάγκης ἀποβρίνειν τὸ πρᾶγμα, ἢ μὴ ἀποβρίνειν, κᾶν τε πρὸ μυρίων ἐτῶν, κᾶν τε πρὸ ὀποσοῦν
25 χρόνου κατέφησέ τις, ἢ ἀπέφησε. Διὰ τοῦτο τὸ μὲν πρᾶγμα δι' ἑαυτὸ ἢ ἔσται, ἢ οὐκ ἔσται, καὶ οὐ διὰ τὸν καταφάσκοντα, ἢ ἀποφάσκοντα. Εἰ δὲ ὁ λόγος ὁ περὶ τοῦ εἶναι αὐτὸ ἢ μὴ εἶναι ἀληθεύει, ἢ ψεύδεται ὠρισμένως, τοῦτο σημεῖον ἔσται καὶ τοῦ τὸ πρᾶγμα ἐξ ἀνάγκης ἔσεσθαι, ἢ ἐξ ἀνάγκης μὴ ἔσεσθαι.

30 Εἶτα συμπεραίνει λέγων, ὅτι ὥστε εἰ ἐν παντὶ χρόνῳ οὕτως ἔχει ἢ ἀλήθεια τῶν ἀποφάνσεων, ὥστε τὸ ἕτερον αὐτῆς μόνον ἀληθὲς εἶναι ὠρισμένως, ἀναγκαῖον ἦν τοῦτο γενέσθαι, καὶ οὕτως ἕκαστον τῶν γινομένων αἰεὶ οὕτως εἶχεν ὥστε ἐξ ἀνάγκης γίνεσθαι, μηδεμίαν γινομένης διαφορᾶς ἀπὸ τῆς τοῦ χρόνου διαστάσεως, ἢ ἐγγύτης ἢ πρὸς τὸ ἀληθεύειν ὠρισμένως τὸν λέγοντα, ἢ πρὸς τὸ ἀποβρίνειν ἐξ ἀνάγκης τὸ
36 πρᾶγμα, ἐφόσον μόνον καὶ ἀληθεύει ὠρισμένως ὁ λέγων καὶ τὸ πρᾶγμα ἀνάγκη γίνεσθαι, ἢ μὴ γίνεσθαι· διὰ τὸ ἀληθεύειν τὸν λέγοντα τούτων

δποτερονοῦν. Εἰ γὰρ ἀληθής ἐστὶν ὁ λόγος, ἀνάγκη καὶ τὸ πρᾶγμα οὕτω γίνεσθαι, καὶ τὸ γινόμενον ἀληθές ἦν εἶπαι καὶ ἐγγύθεν καὶ πόρρωθεν, ὅτι γενήσεται.

Εἰ δὲ ταῦτα ἀδύνατα.

Νῦν δείκνυσι τὰ προειρημένα εἶναι ἀδύνατα, καὶ πρῶτον διὰ λόγου· ἕ
δεύτερον, διὰ παραδειγμάτων, ἐν τῷ „Καὶ πολλὰ ἡμῖν δὴλα.“ Ὁ
δὲ λόγος διχρόθεν λαμβάνεται, ἀπὸ τε τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων καὶ
ἀπὸ τῶν ἄλλων. Καὶ δὴ πρῶτον φησὶν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος φαίνεται εἶναι
τῶν μελλόντων ἀρχή, τῶν ὑπ' αὐτοῦ πραττομένων δηλονότι· οὐκ ἔστι
δὲ τούτων ἀρχή εἰ μὴ εἰς τὸ βουλευέσθαι καὶ ποιεῖν τι· τὰ γὰρ ἀβου- 10
λεύτως καὶ ἀπραγματεύτως γινόμενα οὐκ ἔστιν ὑπὸ τῆν τοῦ ἀνθρώπου
ἀρχήν. Καὶ τούτῳ διαφέρει τῶν ἀλόγων ζῴων ὁ ἄνθρωπος, ἅπερ οὐ κρί-
νουσιν ἐλευθέρως περὶ τῶν ποιητέων, ἀλλ' ἐρεθισμῶ τινι φυσικῶ πρὸς τὸ
ποιεῖν τι κινεῦνται. Τοῦ βουλευέσθαι τοίνυν καὶ πράττειν ἀνηρημένου,
ἀναιρεῖται τὸ τοῦ ἀνθρώπου ἴδιον, ἀναιρεῖται δὲ καὶ ἡ τάξις τῆς ἀνθρω- 15
πίνης ἀναστροφῆς τε καὶ πολιτείας· τοῦτο δὲ ἐστὶν ἄτοπον καὶ ἀδύνατον,
ὥστε καὶ ἡ θέσις, ἣ τοῦτο ἠκολούθησεν, ἄτοπος καὶ ἀδύνατος, τὸ πάντα
δηλονότι εἶναι τε καὶ γίνεσθαι ἐξ ἀνάγκης.

Τὸ δ' αὐτὸ δείκνυσι καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων πραγμάτων, τῶν φυσικῶν
δηλονότι· φησὶ γὰρ ὅτι ἐν τοῖς μὴ αἰεὶ ἐνεργοῦσι, τοῖς φυσικοῖς | δηλονότι f. 180 v
καὶ τοῖς ἐν γενέσει καὶ φθορᾷ πράγμασιν, ὁρῶμεν ὅτι ἔστι τὸ δυνατόν
εἶναι, καὶ μὴ. Ἐπεὶ τοίνυν ἐν τοῖς τοιοῦτοις τῶν ὄντων τὸ γίνεσθαι τοῦ
εἶναι ἐστὶν ἀρχή, ἔστιν ἐν τούτοις τὸ δυνατόν γίνεσθαι καὶ μὴ δυνατόν
γίνεσθαι, ὥστε ἔνια τῶν ὄντων δύνανται γίνεσθαι καὶ μὴ γίνεσθαι. Οὐκ
ἄρα ἐξ ἀνάγκης εἰσὶν ἢ γίνονται τὰ ταιαῦτα. 25

Εἶτα δείκνυσι τοῦτο καὶ διὰ παραδειγμάτων, εἶον εἰ λήψθω τί ἱμά-
τιον καινόν, τοῦτο τοίνυν ἐστὶ δυνατόν διατμηθῆναι, διότι οὐδὲν προσίστα-
ται οὔτε ἀπὸ τοῦ μέρους τοῦ ποιούντος, οὔτε ἀπὸ τοῦ μέρους τοῦ πά-
σχοντος· ἀλλὰ μὴν καὶ μὴ διατμηθῆναι τοῦτο δυνατόν, ἀλλὰ πρὸ τοῦ
διατμηθῆναι, κατατριβήσεσθαι παλαιότητι μακρῶ χρόνῳ φορούμενον· ὥστε 30
δυνατόν ἐστὶν αὐτὸ καὶ διατμηθῆναι καὶ μὴ διατμηθῆναι. Εἰ γὰρ μὴ ἦν
δυνατόν μὴ διατμηθῆναι, οὐκ ἂν ἴδύνατο κατατριβῆναι· καὶ εἰ μὴ ἦν
δυνατόν διατμηθῆναι, οὐδ' ἂν ἦν δυνατόν κατατριβῆναι· ἀλλὰ διὰ τὸ τσι-
αύτης εἶναι φύσεως οἷας κατατριβῆναι ἂν, διὰ τοῦτο καὶ διατέμεσθαι
δύναται. Ἐντεῦθεν οὖν καθόλου συμπεραίνει, ὅτι καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων 35
ἄτινα οὐκ αἰεὶ εἰσὶν ἐνεργεῖα, ἀλλὰ γίνονται ὡς ἐν δυνάμει πρότερον ὄντα,
φανερὸν ἐστὶν, ὅτι οὐ πάντα ἐξ ἀνάγκης εἰσὶν ἢ γίνονται, ἀλλὰ τινὰ εἰσὶν
ἐπαμφοτερίζοντα, ἄτινα οὐκ ἔχουσι μᾶλλον πρὸς τὴν κατάφασιν ἢ τὴν
ἀπόφασιν· τινὰ δὲ εἰσι ταιαῦτα ὥστε μᾶλλον μὲν καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ
γίνεσθαι θάτερον αὐτῶν, καὶ τοῦτο ὅσον πρὸς τὸ ἐπὶ τὸ πλεόν ἐνδεχό- 40